

Open Access Journal
e-ISSN: 2618 – 6640

Araştırma Makalesi (Research Article)

Cilt 5 - Sayı 2: 62-70 / Temmuz 2022

(Volume 5 - Issue 2: 62-70 / July 2022)

KAHRAMANMARAŞ TÜRKÜLERİNİN KONU, MAKAM, USÛL VE SES ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Elif Türkan KUM^{1*}, Duygu ULUSOY YILMAZ¹

¹Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, 58030, Sivas, Türkiye

Özet: Kahramanmaraş, tarihi Hititlere kadar uzanan köklü bir miras üzerine inşa edilmiş bir şehirdir. Böylesine köklü bir kültür mirası bulunan Kahramanmaraş'ın müzik kültürü de elbette çok eskilere uzanmaktadır. Zamanla Anadolu Türk kültürünün egemen olmasıyla şehrin en önemli müzik mirasını türküler oluşturmaya başlamıştır. Bu çalışmada, TRT Halk müziği repertuarında yer alan, Kahramanmaraş yöresine kayıtlı türküler, betimsel tarama modeline göre ele alınmıştır. İncelenen 78 türkü konu, makam, usûl ve ses özelliklerine göre ele alındı. Kahramanmaraş yöresine kayıtlı türkülerin incelenmesi neticesinde; en çok işlenen konunun aşk ve sevdâ olduğu, bunu kahramanlık ve asker türküleri, ağıtlar, oyun ve tören konulu türküler izler. Makam olarak hüseyni makamının baskın olduğu yöre türkülerinin çoğunluk olarak karar sesinin la sesi, aynı şekilde bitiş sesinin de çoğunluk olarak la sesi olduğu tespit edildi. Kahramanmaraş yöresine kayıtlı türküler usûl açısından incelendiğinde 4/4'lük usûlün çoğunlukla kullanıldığı görülür. Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) halk müziği repertuarı yer alan 78 Kahramanmaraş türküsünün incelenmesi neticesinde elde edilen veriler, grafik olarak çalışma içinde açıklanmalarıyla verildi.

Anahtar kelimeler: Kahramanmaraş, Müzik, Kültür, Türkü

Analysis of Kahramanmaraş Folk Songs in Terms of Subject, Maqam, Usûl and Sound Characteristics

Abstract: Kahramanmaraş is a city built on a well-established heritage, which history dates back to the Hittites. Of course, the music culture of Kahramanmaraş, which has such a well-established cultural heritage, dates back to ancient times. Over time, with the dominance of Turkish culture in Anatolia, the Turks began to create the most important heritage of the city. The folk songs of the Kahramanmaraş region, which are included in the Turkish Radio and Television Corporation (TRT) folk music repertoire, are handled according to the descriptive survey model. Examined 78 folk songs were handled according to their subject, maqam, usûl and sound characteristics. As a result of examining the folk songs belonging to the Kahramanmaraş region; It has been seen that the most discussed subject is love and passion, followed by folk songs about valor, soldier ballads, laments, plays, and ceremonies. It has been determined that in all of the local folk songs in which the huseyni position is dominant, the verdict sound is la, and in the same way, the ending sound is la.

Keywords: Kahramanmaraş, Music, Culture, Folk Song

*Sorumlu yazar (Corresponding author): Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitim Bölümü Müzik Eğitimi Ana Bilim Dalı, 58030, Sivas, Türkiye

E mail: elifturkanyalcin@gmail.com (E. T. KUM)

Elif Türkan KUM <https://orcid.org/0000-0002-8437-8582>

Duygu ULUSOY YILMAZ <https://orcid.org/0000-0002-0924-3071>

Gönderi: 14 Nisan 2022

Kabul: 07 Mayıs 2022

Yayınlanma: 01 Temmuz 2022

Received: April 14, 2022

Accepted: May 07, 2022

Published: July 01, 2022

Cite as: Kum ET, Ulusoy Yılmaz D. 2022. Analysis of Kahramanmaraş folk songs in terms of subject, maqam, usûl and sound characteristics. BSJ Pub Soc Sci, 5(2): 62-70.

1. Giriş

Kahramanmaraş, tarihi boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapan bir bölgede yer almaktadır. Kahramanmaraş'ın farklı coğrafik bölgelerin kesiştiği noktada bulunması, farklı kültürel unsurları barındıran bir yapıya kavuşmasına vesile olmuştur. Türk halk kültürünün izlerini taşımasının yanı sıra coğrafik unsurları, bölge insanının inanç yapısı gibi unsurlardan da etkilenecek kendine özgü bir şekil almıştır. Bu kültürel unsurlar, yaşam alışkanlıklarına olduğu kadar sanatına ve eserlerine de yansımıştır. Kahramanmaraş kültürüne ait müzik eserleri, yörenin köklü tarihinden beslenmiş, bölge halkının yaşam biçimini yansıtmaktadır.

1.1. Kahramanmaraş Yöresi Halk Müziği

Kahramanmaraş, aşıklık geleneği ve halk oyunları açısından oldukça zengin bir müzik kültürüne sahiptir.

Ülkemizin önemli halk ozanlarından biri olan Âşık Mahzuni Şerif, Kahramanmaraşlı bir müzisyen ve halk ozanıdır. Âşıklık kültürünün ülkemizdeki en önemli temsilcilerinden Mahzuni Şerif'in yanı sıra Âşık Erbabı, Âşık Aliyar Arslan, Âşık Fidani, Âşık Seyyidi, Âşık Pınarı ve Âşık Osman Konak şehrin diğer önemli âşıklarındandır (Taşçı, 2020).

Kahramanmaraş'ta halk oyunları; düğünlerde, asker uğurlamalarında, karşılamalarda, milli gün ve kurtuluş günü gibi törenlerde oynanır. Kahramanmaraş'ın kendine özgü bir halk oyunu stili olmasının yanı sıra kültürel etkileşimlerin sonucunda diğer yöre oyunlarının izlerini de taşıyan yaklaşık 70 farklı türde halk oyunu vardır (Pehlivan, 2010). Bu halk oyunları arasında şunlar sayılabilir; Maraş Halayı, Gaba, Bertiz, Üç Ayak, Hadedi, Cenderme, Koyser(Koysarı), Çoban, Dokuzlu, Köçeli, Ceren, Ağırılama, Pekmez, Marmara, Fatmalı,

Çamurdöken, Engo, Bağdalı, Lorpaşa, Hoş Bilezik, Kına, Sallama, Lorke, Topal Kız, Kelek, Veled, Halebi, Sado, Temürağa, Demircioğlu, Solak, Düz, Telefon, Nare, Abalı, Dalli Basma, Yağlı Kenarı, Sin Sin, Sarhoş, Şırvani, Berdi, Sincari, Dönmeler, Hoşgörü, Göksun İlerlemesi, Güzeller, Şiro, Horzeli, Lorpaşa, Cafer, Yiğitleme, Diz Kırma, Demirci, Öte Yüz Üçayağı, Şırvani, Serçe, Binboğa Karşılması, Nalça Parlatan, Kartal, Besso, Engo, Kırıkhan, Ağır Düz (Aşay), Aseive, Araban Solağı, Sivaslı, Sinem Lili, Çifte Arabi, Kelo (Üç Topuk), Hoş Bilezik, Raksbüke, Kurt Oyunu, Keçikey, Üçürdüm. Sadece erkeklerin oynadığı oyunlar Cenderme, Gaba ve Köçeli'dir. Sadece kadınların oynadığı oyunlar içinde ise Duvak (kına) örnek olarak verilebilir. Halk oyunlarındaki figürler; tek topuk, çift topuk, üç topuk, dört topuk, diz kırma, çökme, yaylanma, zıplama, yürüme, sürüklenme, topuk burun vurmaktır. Oyunların geleneksel olarak oynanış biçimi düz çizgi, yarım daire, yarım daire dönmeler ve daire şeklindedir (Çalış, 2014).

Halk oyunlarında tempo ve ritmik uyum çoğunlukla davulla, ezgi bütünlüğü ise zurna ile sağlanır. Yöre halk müziğinde kullanılan diğer çalgılar, kaval (dilli, dilsiz), kemane, bendir (koltuk davulu, def) ve meydir. Bağlama ve def genellikle kadın oyunlarında görülür (Pehlivan, 2010). Arkeolojik bulgular ışığında, bölge müzik geçmişi Hititlere kadar uzanmaktadır. Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenen bir taş kabartmasında lir çalgısının varlığı dikkati çeker.

Kahramanmaraş'ta yaygın olan bir diğer müzik türü dini müziklerdir. İslamiyet öncesi döneme uzanan dini müziklerin ilk ortaya çıkışında Hıristiyanların kilise müziklerinin etkisi büyüktür. Hatta sadece dini müziklere değil, Avrupa müzik kültürüne de büyük etkisi olmuştur. Bu açıdan Kahramanmaraş'ta henüz Türkler bulunmuyorken de bölgede bu tarz müziklerin icra edildiği düşünülür (Aydın, 2019) (Şekil 1).

Şekil 1. Kahramanmaraş Müzesi'nde sergilenen kabartma (Aydın, 2019).

İslam sonrası Kahramanmaraş'ta İslam'a özgü dini müzik kültürü oluşmaya başlamıştır. Özellikle Dulkadiroğlu Beyliği döneminde Ulu Cami'nin imarından sonra şehirde dini müzik yaygınlaşmaya başlamıştır. Daha sonraki dönemde ise Yum Baba Dergahı olarak da bilinen Maraş Mevlevihanesi'nin kurulması şehrin dini müzik kültürünü

daha da zenginleştirmiştir (Avgın ve Bilginer, 2017).

Bu çalışma, zengin bir kültürel geçmişe sahip Kahramanmaraş'ın halk müziğine, türkülerine dikkat çekerek, buna ilişkin yöreye ilgili çalışmalara katkı sunmayı, farkındalık yaratarak müzikoloji kapsamında alanda yapılacak çalışmaların artmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaçtan hareketle gerçekleştirilen bu araştırma kapsamında, öncelikli olarak Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) repertuarında yer alan Kahramanmaraş türküleri ele alınmıştır. Repertuvardaki türkülerin notaları incelenerek, konu, makam, usûl ve ses özellikleri açısından tasnif edilerek yüzdeler oranları tespit edilmiş ve grafiklerle sunulmuştur. Kahramanmaraş türkülerini bu yönleriyle tasnif eden ilk çalışma olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. İlaveten, ileriki süreçte sadece TRT repertuarı değil, araştırmacıların alanda derledikleri türkülerin de gerek bu özellikleri gerek türkülerde işlenen motiflerin tasnifi yönüyle ele almalarına, alandaki mevcut boşluğu göreberek kimlik, kültür, müzik bağlamında değerlendirilebilecek çalışmalara da vesile olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışma, Kahramanmaraş türkülerinin konu dağılımının, makam, usûl, ses özelliklerinin neler olduğu sorunsalından yola çıkarak yapılandırılmıştır. Doküman analizi kapsamında TRT Halk müziği repertuarında yer alan yöre türkülerini incelenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

Bu araştırma, doküman analizi ile gerçekleştirilmiş tarama modelinde bir çalışmadır. Doküman analiziyle konuya yönelik yazılı kaynaklardan Kahramanmaraş müziğine ilişkin veriler elde edilmeye çalışılmıştır. Daha çok "Ne, Nerede, Ne Zaman, Hangi Düzeyde, Ne Kadar Sıklıkta, Nasıl" (Büyüköztürk ve ark., 2018) vb. gibi soruların yanıtlandırılması ile ilgili olan tarama modeli ile de TRT halk müziği repertuarına kayıtlı yöre türkülerini incelenmiştir.

Fransızca'dan dilimize katılan doküman kelimesi, belge anlamına gelmektedir. Doküman analizinin diğer bir karşılığı olarak "belge incelemesi" kullanılabilir (Kıral, 2020). Literatür taramasında çoğunlukla doküman analizi ifadesinin kullanımı sebebiyle bu çalışmada da bu ifadenin kullanımı tercih edilmiştir. Doküman analizi ile yapılan araştırmaların verilerini, çoğunlukla gazete, dergi, günlük, rapor, anket, kitap gibi yazılı verilerin oluşturduğu düşünülür. Ancak fotoğraf, afiş, nota gibi görüntü temelli olan, video, radyo, ses kaydı, belgesel, konser gibi de işitsel/ görsel temelli olan veriler de doküman analizinde kullanılabilen verilerdir. Doküman analizi tek başına kullanılabilen bir yöntemken "içerik analizi yoluyla araştırmaya konu edilen verileri sınıflamaya da yardımcı olmaktadır" (Kıral, 2020).

Bu araştırmanın verilerini, TRT arşivinde yer alan, Kahramanmaraş yöresine kayıtlı olan 78 türkü notası oluşturmaktadır. Bu yönüyle doküman analizinde, kurumsal görsel veriler kullanılmıştır. Araştırma kapsamında notalar konu, makam, usûl ve ses yönüyle sınıflandırılmıştır. Elde edilen bulgular, yüzde değerleri

verilerek grafikler aracılığıyla sunulmuştur. İncelenen notaların listesi TRT repertuvar numarasıyla birlikte Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. TRT halk müziği repertuvarında yer alan Kahramanmaraş yöresine ait türküler

No	Türkü Adı	Repertuvar No
1	Ak Koyun Kara Koyun	5253
2	Anam Beni Haslarınan Hasladı	356
3	Ben Atımı Nallatırım	212
4	Ben Bir Gazoğluyum Kendi Elimde	4545
5	Bilal’imsın Bilal’ım	417
6	Bin Derdim Var İdi Bin Daha Oldu	710
7	Biner Atın İyisine	4059
8	Bir Durna Uçurdum Hublar Gölünden	2795
9	Bir Sen Kaldın Felek Bana Gülecek	3654
10	Bismi Şah Allah Allah	4907
11	Bugün Ben Şahımı Gördüm	4198
12	Çamdan Sakız Akıyor	321
13	Çayıra Serdim Postu	4539
14	Çıksam Baksam Görünür Mü	525
15	Çiy Köfteler Ne Acı	469
16	Evleri Fadime’li	2282
17	Gayabaşı Dirgenlik	325
18	Gine Geldi Yaz Baharın Ayları	345
19	Gökte Uçan Huma Kuşu	642
20	Güzel Ne Güzel Olmuşsun	602
21	Havada Kar Sesi Var	653
22	İşte Gidiyorum Çeşm-İ Siyahım	3999
23	Kale Benim Kar Benim	4950
24	Kaleden İniyordum	2011
25	Kanadım Deydi Sevdaya	2855
26	Kara Çadır Düzdedir	767
27	Kara Tavuk Cücüğü	695
28	Körpe İken Kırdın Felek Dalımı	3665
29	Maraş’tan Bir Haber Geldi	4060
30	On İki Şubattır Kurtuluş Günü	340
31	Paytonumun Tekeri	4540
32	Sarı Kaya Sarı Kaya	4538
33	Seher Yeli Nazlı Yare	808
34	Sürmelimin Gözlerine Mailem	4541
35	Tükenmek Bilmiyor Kara Günlerim	4161
36	Yamacımdan Gelen Küçücük Gelin	3599
37	Yine Göynüm Havalandı	4544
38	Yüce Dağdan İndirdiler	3956
39	Zeyno Bana Kar Getir	3462
40	Dokuzlu	118
41	Maraş Oyun Havası	116
42	Oyun Havası	607
43	Oyun Havası	609

44	Sıçratma Oyun Havası	608
45	Üç Ayak	131
46	Antep’in Etrafı Allı Karalı	909
47	Bilmem Bu Feleğin Nesi Var Bende	439
48	Bir Çiçek Açılmış	412
49	Bir Yiğit De Anasından Doğuşun	438
50	Deli Gönül Bizim Ele Gidersen	893
51	Gine Efkar Bastı Garip Gönülümü	207
52	Her Sabah Her Sabah Çıkın Göklere	242
53	Lokman Hekim Senden Destur Alırdı	298
54	Yosun Tutmuş Pınarları Akmıyor	437
55	Ateşi Aşkına Yaktım Özümü	243
56	Bana Yücelerden Seyreden Dilber	19
57	Ben De Bir İnsan Oğluyum	21
58	Bir Elinde Kadeh Var	866
59	Bu Yıl Benim Yeşil Bağım Kurudu	23
60	Ceyhan Suyu Gibi Bahar Ayında	25
61	Dedim Kaşın Zülfikar Mı Dedi Ki Yoh Yoh	170
62	Dokunma Keyfine Yalan Dünyanın	28
63	Ey Erenler Bir Kamile Danıştım	35
64	Ey Gönül Hüsnü Hal Fazilet	226
65	Gücenme Ey Sofu Baba	40
66	Güvenme Dünyada Malım Var Diye	868
67	Güzelim Bir Derde Düştüm	179
68	Hele Bak Saçlarıma	265
69	Karaman’ın Koyunu	1076
70	Karlı Dağlar Kara Bulut İçinde	1073
71	Kırma Hatırımı Gül Yüzlüm Benim	47
72	Kırvem Bu Yıl Bu Dağlarda	1075
73	Meğer Susuz Kalır İmiş	49
74	Mevlam Bana Ömür Vermiş Boşu Boşuna	192
75	Sana Hasret Sana Vurgun Gönülümüz	198
76	Seyyah Olup Pazar Pazar Dolaştım	61
77	Söyle Dilber Suçum Nedir	62
78	Bende Eyyub’un Sabrı Yok	1101

Kahramanmaraş yöresine ait olan TRT repertuvarında yer alan türküler konu, makam, usûl, ses özellikleri (ses genişliği, pes ses, tiz ses) yönüyle tek tek ele alınarak incelenmiştir. Elde edilen veriler, yüzdelerinin verildiği grafiklerle açıklamalarıyla birlikte paylaşılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

Çalışmanın bulguları kapsamında, Kahramanmaraş türkülerinin konularına göre sınıflandırması yanı sıra

makam, usûl, ses özelliklerine göre dağılımına yer verilmiştir. Kahramanmaraş türkülerinin konu dağılımına değinmeden önce, farklı araştırmacıların, türkülerin konu sınıflandırmasına ilişkin görüşlerine yer vermenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Araştırmacıların yaptıkları sınıflandırmaların birbirleriyle benzerlikler göstermesinin yanı sıra farklı sınıflandırmalar olduğu da görülür. Cem Dilçin (1997) yaptığı sınıflandırmada türkülerini konularına göre 10 başlık altında toplamaktadır. Bunlar; 1. çocuk türküleri, 2. ninniler, 3. aşk türküleri, 4. doğa türküleri, 5. kahramanlık ya da asker türküleri, 6. tören türküleri, 7. karşılıklı türküler, 8. iş türküleri, 9. ağıtlar, 10. oyun türküleridir. Mehmet Özbek'in (1998) sınıflandırmasında ise bazı türküler aynı sınıfa dahil edilerek daha büyük gruplandırmalar yapıldığı dikkati çeker. Tablo 2'de Özbek'in türkü sınıflandırması verilmiştir.

Tablo 2. Mehmet Özbek'in türkü sınıflandırması

	1.1.Aşk türküleri
1.Lirik Türküler	1.2.Gurbet türküleri
	1.3.Ağıtlar
	1.4.Ninniler
2.Satirik Türküler	2.1.Komik türküler
	2.2.Taşlamalar
3.Olay Türküleri	3.1.Tarihi türküler (Destan, gezi ve kahramanlık gibi)
	3.2.Eşkîya türküleri
4.Tören ve mevsim türküleri	4.1.Kına, düğün türküleri
	4.2.Mezhep ve itikat türküleri
5.İş türküleri	5.1.Esnaf türküleri
6.Pastoral türküler	6.1.Doğa türküleri
7.Didaktik türküler	
8.Oyun türküleri	8.1.Ritmik dans türküleri
	8.2.Temsil oyun türküleri

Boratav'ın (1982) yaptığı sınıflandırmada türkülerini öncelikle konuları ve söylendikleri yer ve işlevleri açısından iki kategoriye ayırdığı görülür (Tablo 3). Cahit Öztelli de (1973), Boratav (1969) gibi önce türkülerini, olaylı türküler ve duygusal türküler olmak üzere iki ana grupta sınıflandırmıştır. Bu iki grubun daha detaylı sınıflandırmasına dahil edilen türküler şunlardır; ninniler ve çocuk türküleri, doğa ve çoban türküleri, aşk türküleri, tören ve mevsim türküleri, iş ve esnaf türküleri, eşkıya ve cinayet türküleri, kahramanlık türküleri, ağıtlar, mizah türküleri, dramatik oyunsu türküler, dans-oyun türküleri. Türkülerini konularına göre sınıflandıran bir başka araştırmacı Dizdaroğlu'dur (1969). Dizdaroğlu'nun sınıflandırmasında yer alan konu başlıkları şöyledir; 1. Çocuk türküleri ve ninniler, 2. Doğa türküleri, 3. Kahramanlık türküleri, 4. Aşk türküleri, 5. Askerlik türküleri, 6. İş türküleri, 7. Acı olaylarla alakalı türküler, 8. Tören türküleri, 9. Eşkîya türküleri, 10. Komik türküler, 11. Ağıtlar, 12. Oyun türküleri, 13. Diyaloga dayalı türküler.

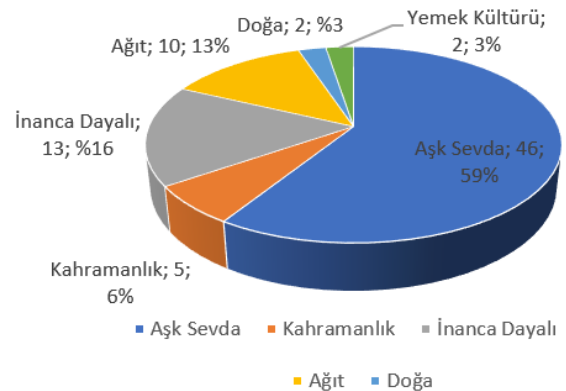
Tablo 3. Pertev Naili Boratav'ın türkü sınıflandırması

A. Konularına göre yapılan sınıflandırma;	B. Söylendiği yer, işlev gibi özellikler açısından yapılan ikinci grup sınıflandırma;
A.1. Lirik türküler	B.1. İş türküleri
A.1.1. Ninniler	B.2. Tören türküleri
A.1.2. Aşk türküleri	B.3. Bayram türküleri
A.1.3. Gurbet, askerlik, hapisane türküleri	B.4. Düğün türküleri
A.1.4. Ağıtlar	B.5. İnanç ve din türküleri (mezhep törenleri)
A.1.5. Diğer duygularla ilgili olanlar	B.6. Ağıt törenlerinde söylenen türküler
A.2. Taşlama ve komik türküler	B.7. Oyun ve dans türküleri
A.3. Anlatı türküleri	B.8. Çocuk oyunları türküleri
A.3.1. Efsaneleri konu alan türküler	B.9. Büyük oyunları türküleri
A.3.2. Yöreye veya kişiye has türküler	
A.3.3. Tarihsel konulu türküler	

Akbaba (2002) da tüm bu sınıflandırmalardan yola çıkarak literatür incelemeleri neticesinde türkülerin şu şekilde sınıflandırılmasının mümkün olduğunu ifade eder; aşk ve seveda türküleri, yer adlarıyla söylenen türküler, askerlik türküleri, doğal varlıklarla ilgili türküler, bitkilerin konu edildiği türküler, hayvanların konu edildiği türküler, diyaloga dayalı türküler, oyun-tören türküleri, ağıtlar, anlatı-hikâyeli türküler gibi.

3.1. Kahramanmaraş Yöresi Türkülerinin Konu Açısından İncelenmesi

Bu araştırmada ele alınan Kahramanmaraş türkülerinde konu yoğunluğuna bağlı olarak aşk ve seveda, yer adı, kişi adı, oyun ve tören, ağıt konularına ilişkin örnekler sunulmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Kahramanmaraş türkülerinde işlenen konular.

TRT arşivinde yer alan Kahramanmaraş türkülerini incelendiğinde aşk-seveda (%59) en çok işlenen konu olmuştur. Aşk-sevedadan sonra en çok işlenen konu inanca dayanmaktadır. İnanca dayalı konu kapsamında deyiş ve semahların (%16) varlığı dikkati çeker.

Sonrasında ağıt (%13) ve kahramanlık (% 6) konuları işlendiği görülür. En az kullanılan konuların doğa (%3) ve yemeğe (%3) ilişkin konular olduğu tespit edilmiştir.

3.1.1. Aşk ve sevd türküleri

Bir süre sonra kimin yazdığı ya da bestelediği bilinmeyen türküler doğduğu toplumun duygularını ve düşüncelerini yansıtan eserlerdir. Bu nedenle de türkülerin çok büyük bir kısmı lirik türkülerden oluşmaktadır. Türk insanının duygusal yapısı da göz önüne alındığında aşk ve sevd konularının türkülerdeki baskınlığı anlaşılabilir bir durumdur. Kahramanmaraş türkülerinde de bu durum farklı değildir.

Kahramanmaraş türkülerinin sözleri incelendiğinde en fazla konunun aşk ve sevdaya (Şekil 3) dair olduğu görülür (Çalışma kapsamında kullanılan tüm notalara, TRT Halk Müziği Arşivi (1948)'den ulaşılmıştır).

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T.H.M. REPERTUAR SIRA NO: 5253
İNCELEME TARİHİ: 20.06.2019

DERLEYEN:
İbrahim CAN

YÖRESİ:
KAHRAMANMARAŞ / ELBİSTAN

AK KOYUN KARA KOYUN

KİMDEN ALINDIĞI:
İrfan SÖYSÜREN

NOTAYA ALAN:
İbrahim CAN

İSAZ
AK KOYUN KARA KOYUN AK KOYUN KARA KOYUN
TU TUP ÇA DI RA KO YUN TU TUP ÇA DI RA KO YUN
KI ZİN CÖN LÜ VAR CI İİ KI ZİN CÖN LÜ VAR CI İİ
AR DI MA A NEY KO YUN PE Şİ NE BA BEY KO YUN
SA MAN LİK DÖ LU SA MAN SA MAN LİK DÖ LU SA MAN
EL LER DÜ GÜN E Dİ YOR İİ ZİRA DÜ GÜN NE ZA MAN

Şekil 3. Aşk sevd türküsü.

3.1.2. Değişler

Değiş, geçmişten günümüze Anadolu toprakları üzerinde yaşamış her inanca sahip halkın kullandığı bir ifadedir. Zamanla, "halk arasında oluşturulan edebiyatın ve müziğin temel terimlerinden biri haline gelmiştir" (Kova, 2014). Duygulu (1997), deyişi açıklarken Anadolu Aleviliğinin inanca ilişkin uygulamalarını, öğretici üslupta ve felsefi bir bakış açısıyla anlatan eserler şeklinde ifade eder. Alevî-Bektaşî inancı içerisinde kendisine çok özel bir anlam yüklenen son derece önemli bir tür olarak karşımıza çıkar. Kahramanmaraş yöresinde yaygın olarak görülen deyişe, Hüseyini makamına sahip deyiş (Şekil 4) örnek olarak verilebilir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T.H.M. REPERTUAR SIRA NO: 1795
İNCELEME TARİHİ: 19.2.1986

DERLEYEN:
HAZİM COŞKUN

DERLEME TARİHİ:

YÖRESİ:
KAHRAMAN MARAŞ

BİR DURNA UÇURDUM HUPLAR GÖLÜNDE

KİMDEN ALINDIĞI:
GÜZEL POŞE

NOTAYA ALAN:
MUSTAFA ÖZÜL

SÜRESİ:

BİR DUR NA U ÇUR DU M HUPLAR GÖ
LÜN DE N HUPLAR GÖ LÜN DE N A MAN A MAN
A MAN NA MAN BİLME KI NE ÖL DÜ
HA LI DUR NA N BİLME SAH RA LAR DA
DAĞ LAR SAY RIN DA
NE RE DE ME KA NI VA H VA H VA H
E LI OU R NA NI N E LI OU R NA NI N

Şekil 4. Değiş örneği.

3.1.3. Yer adlarıyla ilgili söylenen türküler

Kahramanmaraş türkülerinin bir kısmı belli bir yerin adı verilerek de söylenmektedir. Yer adının kullanıldığı Maraş yöresine ait türküyü örnek olarak TRT Halk Müziği Arşivi'nde yer alan "Antep'in Etrafı Alı Karalı" türküsü (repertuar numarası 909) verilebilir. Ayrıca içinde Maraş adının ya da Maraş'ta bir yerin adının geçtiği farklı yörelere ait türküler de bulunmaktadır. Buna örnek olarak; Antep türküsü ("Maraş'tan Bir Habar Geldi", repertuar numarası 855), Şanlıurfa yöresine kayıtlı türküler ("Maraş Maraş Derler Bu Nasıl Maraş", repertuar numarası 301 ve "Bir Ay Doğdu Maraş'tan", repertuar numarası 95), Osmaniye yöresine ait bir ağıt ("Maraş'tan Seğmen Yörüdü", repertuar numarası 787) verilebilir. Bu durum aslında aşk ve sevd türkülerinde sevilen kişinin adı verilerek de (Şekil 5) yapılmaktadır (Eminem, Bilalim, Zeynom vb.).

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T.H.M. No 417 22.6.1973

DERLEYEN:
M. SARİSÖZEN

DERLEME TARİHİ:
12.5.1952

YÖRESİ:
MARAŞ

BİLÂLİMSİN BİLÂLİM

KİMDEN ALINDIĞI:
AZMİ İŞİKLİ

NOTAYA ALAN:
M. SARİSÖZEN

SÜRE:

1) Bİ LÂ LIM SIN Bİ LÂ LIM Ö Ç LAN SA NA YAN DIM BİR YAS TIK DA
2) MASA ÖS TÜN DE PEK MEZ Ö Ç LAN SA NA YAN DIM BU PEK MEZ BA
YA TA LIM Bİ LÂ LIM BİR YAS TIK DA YA TA LIM Bİ LÂ LIM
NA YET MEZ Bİ LÂ LIM BU PEK MEZ BA NA YET MEZ Bİ LÂ LIM

Şekil 5. Kişi adının geçtiği türkü örneği.

3.1.4. Kahramanlık türküleri

Türk toplumu, tarihi boyunca askerliğe ayrı bir önem ve değer vermiş, vatan için en kutsal görevlerden biri olarak görülmüştür. Dolayısıyla türkülerde de savaş, kahramanlık, askerlik kavramları geçmektedir. Kahramanlık türküsüne aşağıdaki türkü (Şekil 6) örnek olarak verilebilir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 340- 3 / 6 / 1973

YÖRESİ
K. MARAŞ

KİMDEN ALINDIĞI
AŞIK MEHMET TEMİZ

SÜRE:

ON İKİ ŞUBATTIR
(K. Maraş Kurtuluş Türküsü)

DERLEYEN
M. SARISOZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

ON İ Kİ ŞU BATIR KURTU LUŞ GÜ NÜ Ö GÜN MU RA DI NA ER Dİ MA
RAŞ LI
HER TA RAP TA YAP TI KI KAT İBA DÜ GÜ NÜ Ö GÜN MU RA
DI NA ER Dİ MA RAŞ LI
İP TI DA SA YA SI MA GAR DE RE LER DE AK TI DÜŞ MA
Bİ TİR Dİ DÜŞ MA NI SA ŞİR DI AK LIN Yİ TİR Dİ MA NI
HER NA NI TOP LU ZU PEK Lİ BOM BA LI CÜŞ MA NI
MA RAŞ DÜŞ MA YUM RUK LA SO
NI NI SÜR DÜ GÜ TÜR DÜ A TA TÜR KE
PİY LA KUR DI MA RAŞ DÜ Lİ Ö GÜN MU RA
SE LÂM VER Dİ MA RAŞ LI
DI NA ER Dİ MA RAŞ LI

Şekil 6. Kahramanlık türküsü.

3.1.5. Oyun ve tören türküleri

Oyun ve tören türkülerinin de Kahramanmaraş müzik kültüründe payı fazladır. Öztelli (1973), Türk halk oyunlarının kökeninin şaman ayinlerine kadar uzandığına değinir. Zamanla bu ayin törenleri halk oyunlarına dönüşmüştür. Kahramanmaraş birden fazla bölgenin geçiş noktasında bulunduğundan çok çeşitli oyun türü bulunur. En büyük payını halaya ait olduğu görülür. TRT Halk Müziği repertuarına kayıtlı bir halay (Şekil 7) örnek olarak verilmiştir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 118
İNCELEME TARİHİ: 27. 9. - 1977

YÖRESİ
MARAŞ

KİMDEN ALINDIĞI
DOKUZLU

SÜRESİ:

DERLEYEN
M. SARISOZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

Dİ NE RA TI NI Yİ Sİ NE
KA RA CA Dİ RIS Mİ TU TA
SE Nİ VU RAN DAĞ LI MİY Dİ
Gİ DER YO LUN KI Yİ Sİ NA (SAZ - - - - -)
AL TIN KI LİÇ PAS Mİ TU TA
KUR SUN LA RI YAG LI MİY Dİ
ME ME DA LI Yİ VUR MİS LA (SAZ - - - - -)
A NA NAĞ LAR BA CI NAĞ LAR
E LOG LU SE Nİ VU RUR KE N

Şekil 7. Halay örneği.

Akbaba'ya (2002) göre oyun türkülerinden en çok bilineni kına gecelerinde söylenen türkülerdir. Kahramanmaraş'ta kına türküleri genellikle kadınlar

arasında söylenmektedir. TRT halk müziği repertuarına kayıtlı olan türkü (Şekil 8, repertuar no 356), yörede söylenen kına türküsüne örnek olarak verilebilir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM 356
TARİH: 22/6/1973

YÖRESİ
ELİSTAN-ELMALI KÖY

KİMDEN ALINDIĞI
ALİRZA TÜKSE

SÜRE:

ANAM BENİ HASLARINAN HASLADI

DERLEYEN
M. SARISOZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

A NAM BE Nİ HAS LA RI NAN HAS LA DI SAĞ LA DJ MI
YU KA RI DAN İ VİL İ VİL GÖÇ BE LİR AŞ SA Şİ DAN
Bİ Zİ ME LİN HAR MAN LA RI SAV RU LUR SAV RU LUR SA
GÜL SU Yİ LE İS LA DJ A NAM BE Nİ GUR BET İ ÇİN
Kİ NA CI LAR BEÇ SE LİR Kİ ZA NA DAN AY RIL MA Şİ
SÂE TA Nİ NA BEÇ Kİ LİR A NA DAN AY RI LAN SA Şİ
BES LE DJ GEL GÜLE GÜ LE AY RI LA LIM A NAM DAN
GÜÇ BE LİR ÇEV RI LİR

(1)
Anam beni haslarınan hasladı
Saçlarını gülsuyu ile ısladı
Anam beni gurbet için besledi
Gel güle güle ayrılmamdan

(2)
Yukarıdan ivil ivil göç gelir
Aşağıdan kınacılar geç gelir
Kız anadan ayrılması güç gelir
Gel güle güle ayrılmamdan

(3)
Bizim elin harmanları savrulur
Savrulurda sağ yanına devrilir
Anadan ayrılan başı çevrilir
Gel güle güle ayrılmamdan

Şekil 8. Kına türküsü örneği.

3.1.6. Ağıtlar

Çoğunlukla ölüm, ayrılık ve özlem acısını dile getirmek için söylenen türkülerdir. Genellikle yaşanan talihsiz olayların ardından dile getirilen acıyı anlatmak için kullanılan ifadelerden doğar. Kahramanmaraş yöresine ait ağıda şu türkü (Şekil 9, repertuar numarası 4059) örnek olarak verilebilir.

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR No: 4059
İNCELEME TARİHİ: 6. 5. 1996

YÖRE
KAHRAMANMARAŞ/Elistan

KAYNAK KİŞİ
MESUT YINANÇ

SÜRE: 63

BİNER ATIN İYİSİNE

DERLEYEN
MESUT YINANÇ

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MESUT YINANÇ

Dİ NE RA TI NI Yİ Sİ NE
KA RA CA Dİ RIS Mİ TU TA
SE Nİ VU RAN DAĞ LI MİY Dİ
Gİ DER YO LUN KI Yİ Sİ NA (SAZ - - - - -)
AL TIN KI LİÇ PAS Mİ TU TA
KUR SUN LA RI YAG LI MİY Dİ
ME ME DA LI Yİ VUR MİS LA (SAZ - - - - -)
A NA NAĞ LAR BA CI NAĞ LAR
E LOG LU SE Nİ VU RUR KE N

Şekil 9. Ağıt örneği.

BİNER ATIN MİSİNE
-2-

HA BER VE RİN DA YI SI NA (SAZ - - - - -)
E LİN Kİ Zİ YAS MI TU TA R
E LİN KO LUN BAĞ LI MIY DI

HA BER VE RİN DA YI SI NA (SAZ - - - - -)
EL Kİ Zİ DİR YAS MI TU TA R
SE NİN KO LUN BAĞ LI MIY DI

ME ME DA LI ME ME DA LI (SAZ - - - - -)
ME ME DA LI ME ME DA LI
ME ME DA LI ME ME DA LI

MEM LE KE TİN GON CA GÜ LÜ (SAZ - - - - -)
MEM LE KE TİN GON CA GÜ LÜ
MEM LE KE TİN GON CA GÜ LÜ

OR DU LA RİN ŞEN BÜ LÜ (SAZ - - - - -)
OR DU LA RİN ŞEN BÜ LÜ
OR DU LA RİN ŞEN BÜ LÜ

BİNER ATIN MİSİNE
GİDER KOLUN KIYISINA
MEMED ALTI YURUMLAR
HABER VERİN DAYISINA

KARA CADIR İS Mİ TUTAR
ALTIN KILGİ PAS Mİ TUTAR
ANAN AĞLAR BACIN AĞLAR
ELİN KIZI YAS MI TUTAR
(EL KIZDIR YAS MI TUTAR)

SENİ YURAN DAĞLI MIYDI
KURSUMLARI YAGLI MIYDI
ELOĞLU SENİ VURURKEN
ELİN KOLUN BAĞLI MIYDI
(SENİN KOLUN BAĞLI MIYDI)

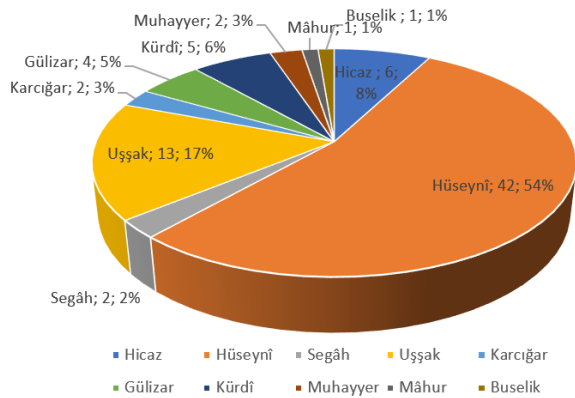
BAĞLANTI:
MEMED ALI MEMED ALI
MEMLEKETİN GONCA GÜLÜ
ORDULARIN ŞEN BÜBÜLÜ

Şekil 9. Ağıt örneği (devamı).

3.2. Kahramanmaraş Yöresi Türkülerinin Makam, Usûl ve Ses Özelliği Açısından İncelenmesi

Bu bölümde, Kahramanmaraş yöresine ait TRT halk müziği repertuarına kayıtlı olan türkülerin notaları makam, usûl ve ses özellikleri yönüyle incelenmiş, veriler grafik olarak gösterilmiştir.

3.2.1. Kahramanmaraş türkülerinin makam dağılımı
Kahramanmaraş türkülerinin notaları makamsal olarak incelendiğinde ortaya çıkan veriler, grafik olarak Şekil 10'da gösterilmiştir.

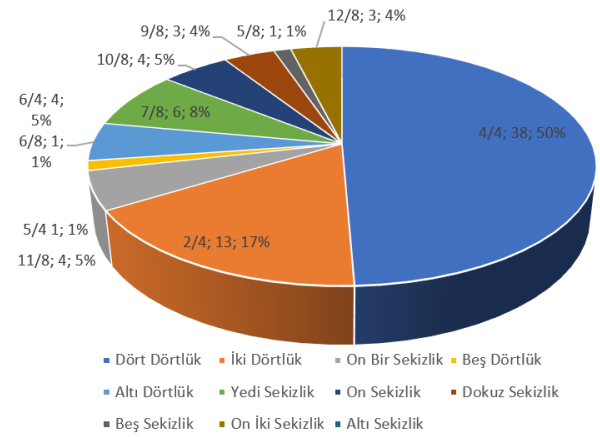
Şekil 10. Kahramanmaraş türkülerinde makam dağılımı.

Şekil 10'da görüldüğü üzere Kahramanmaraş türkülerinde en çok Hüseyinî makamı (%54) kullanılmıştır. Hüseyinî makamının ardından en sık kullanılan makam Uşşak makamıdır (%17). Onları sırasıyla Hicaz makamı (%8), Kürdî makamı (%6), Gülizar makamı (%5), Muhayyer (%3), Karcığar (%3) ve Segâh makamı (%3) takip etmektedir. Kahramanmaraş

türkülerinde en az kullanılan makamların Mâhur ve Bûselik olduğu tespit edilmiştir.

3.2.2. Kahramanmaraş türkülerinin usûl dağılımı

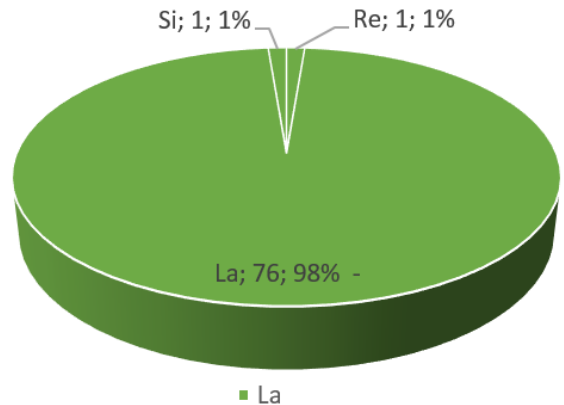
Kahramanmaraş türkülerinin notaları usûl açısından incelendiğinde ortaya çıkan veriler aşağıda Şekil 11'de gösterilmiştir. Şekil 11'e göre Kahramanmaraş yöresine kayıtlı türküler incelendiğinde, en çok kullanılan usûlün 4/4'lük (%50) olduğu görülür. Onu sırasıyla 2/4'lük (%17), 7/8'lik (%8), 10/8'lik (%5), 6/4'lük (%5) ve 11/8'lik (%5) türküler takip eder. 12/8'lik ve 9/8'lik usûllerin kullanım oranı %4 olup kullanıldığı tespit edilen diğer usûller birer türkülle 5/8'lik, 6/8'lik ve 5/4'lüktür.

Şekil 11. Kahramanmaraş türkülerinde kullanılan usûller.

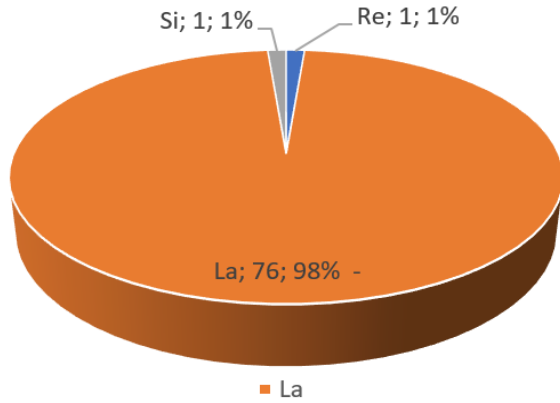
3.2.3. Kahramanmaraş türkülerinin ses özellikleri

Kahramanmaraş ses özellikleri başlığı altında, TRT halk müziği repertuarında yer alan Kahramanmaraş yöresine kayıtlı 78 türkü karar sesi, en pes ses, en tiz ses ve ses genişliği açısından incelenmiştir. Kahramanmaraş türkülerinin karar sesleri incelemesinde (Şekil 12) tüm türkülerde yüksek oranda la sesinin karar sesi olarak kullanıldığı devamında re ve si seslerinin de görüldüğü tespit edilmiştir.

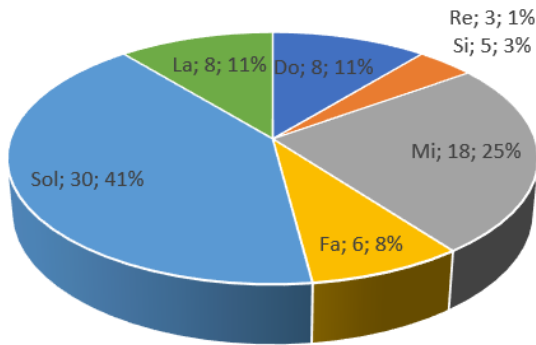
Şekil 12. Kahramanmaraş türkülerinde kullanılan karar sesleri.

Şekil 13'te görüldüğü üzere Kahramanmaraş türküleri en çok La sesi (%98) bitmektedir. Diğer bitiş sesleri Re (%1) ve Si (%1) sesleridir.

Şekil 13. Kahramanmaraş türkülerinin bitiş ses dağılımı.

Kahramanmaraş türküleri, kullanılan en tiz sesler açısından incelendiğinde en çok kullanılan tiz sesin Sol sesi (%41) olduğu tespit edilmiştir. Onu Mi sesi (%25), Do (%11) ve La (%11) sesleri takip eder. Yörede en az sıklıkla kullanılan tiz seslerin Fa sesi (%8), Si sesi (%3) ve Re sesi (%1) olduğu saptanmıştır (Şekil 14).

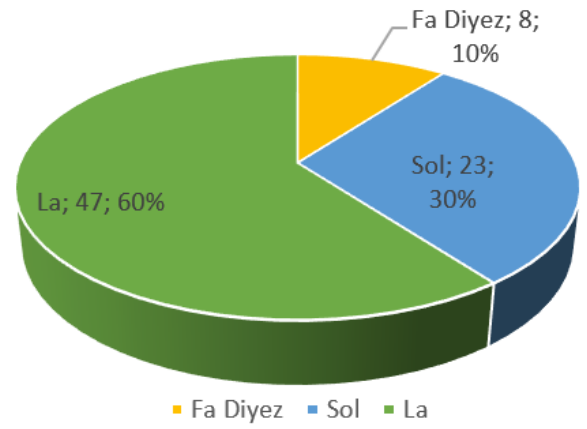

Şekil 14. Kahramanmaraş türkülerinde kullanılan en tiz seslerin dağılımı.

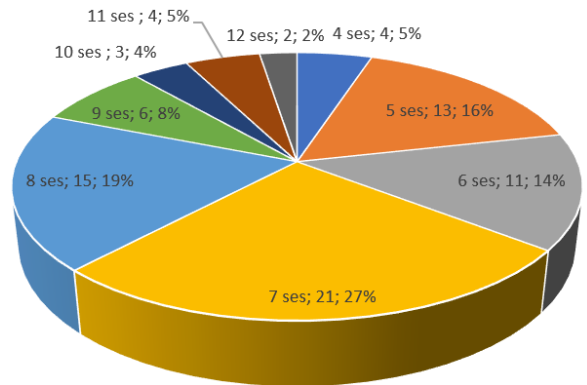
Kahramanmaraş türküleri, kullanılan en pes sesler açısından incelendiğinde en çok kullanılan pes sesin La sesi (%60) olduğu tespit edilmiştir. Onu Sol sesi (%30) takip eder. Yörede en az sıklıkla kullanılan pes sesin Fa diyez sesi (%10) olduğu saptanmıştır (Şekil 15).

Kahramanmaraş türkülerinin notaları ses genişliği açısından incelendiğinde ortaya çıkan veriler grafik olarak Şekil 16'da gösterilmiştir.

Şekil 16'ya göre Kahramanmaraş türkülerinde en çok 7 ses genişliğinin kullanıldığı görülür. Onu 8 ses (%19), 5 ses (%16), 6 ses genişliği (%14) takip eder. En az kullanılan ses genişliği 12 sestir (%2).

Şekil 15. Kahramanmaraş türkülerinde kullanılan en pes seslerin dağılımı.

Şekil 16. Kahramanmaraş türkülerinde ses genişliği dağılımı.

4. Sonuç

Kahramanmaraş dünyanın en önemli medeniyetlerine ev sahipliği yapmıştır. Bu bakımdan çok köklü ve geniş yelpazeli bir kültürel mirasa sahiptir. Yörede geçmişten günümüze pek çok kültürel unsurlar sürdürülmektedir. Yöre, kültürün estetik boyutu olan müziğe ilişkin çok zengin kültürel verilere sahiptir. Literatür incelemesinde Kahramanmaraş müziğine ilişkin yapılmış çalışmaların az sayıda olması bu çalışmanın yapılmasını tetikleyici unsur olmuştur. Kahramanmaraş'a ilişkin yapılacak çalışmalara ve konuya ilgi duyan kişilere katkı sunacağı düşünülmektedir.

Yüksek lisans tezinden üretilen bu makale kapsamında TRT halk müziği repertuarında yer alan Kahramanmaraş türkülerinin notaları titizlikle incelenmiş, konu, makam, usûl ve ses özelliklerine ilişkin verilerin yüzdelik değerleri saptanmıştır.

Çalışma sonucunda ulaşılan bilgiler ışığında incelenen 78 Kahramanmaraş türkü notası içinde 46 türküde işlenen konunun aşk ve sevdâ olduğu görülür. Onu 13 türkü ile inanca dayalı türküler takip etmektedir. Bu durum yörenin inancına ilişkin bilgi vermesi açısından önem arz eder, bu yönüyle yörenin özellikle halk kültürüne ilişkin çalışmalar yapan araştırmacılar için önemli bir veri kaynağı olduğu düşünülmektedir. 10 türkünün ağıt olduğu saptanmıştır, onu 5 türkü ile kahramanlık

konusunu işleyen türkülerin varlığı dikkati çeker. Gerek ağıt, gerek kahramanlık türkülerinin varlığı, yörede 22 gün boyunca süren savaş neticesinde 12 Şubat 1920 tarihinde kurtuluşu ile açıklanır bir durumdur. Zafere ulaşmaya kadar bu uğurda dökülen kanlar, türkülerde yansımaları bulmuştur. 2 türkü ile işlenen en az konu yemek kültürüdür. Gerek yemek çeşitliliği gerek yemek kültürü olarak geniş bir yelpazeye sahip olan yörenin türkülerinde bu özelliklerinin az oranda yansımaları bulmuş olması dikkat çekicidir.

Kahramanmaraş türkülerinin notaları makam açısından incelendiğinde 78 türküden 42 türkünün Hüseyini makamına sahip olduğu saptanmıştır. Yörede en fazla kullanılan makamın Hüseyini olması, Türkiye'deki türkülerin çoğunlukla Hüseyini makama sahip olması ile de açıklanabilir bir durumdur. Hüseyini'den sonra Kahramanmaraş türkülerinde en çok sırasıyla; 13 türküde Uşşak, 6 türküde Hicaz, 5 türküde Kürdi, 4 türküde Gülizar, 2'şer türküde Segâh, Karcığar, Muhayyer, 1'er eserde ise Mâhur ve Bûselik makamlarının kullanıldığı sonucuna varılmıştır.

Yöre türkülerine ilişkin notaların incelenmesi neticesinde türkülerin %67 oranında basit usullerden kullanılmış olup, geri kalan türkülerde %33 aksak usullerin tercih edildiği saptanmıştır. Bu durum halk müziğinde güneydoğu bölgesinde tercihen kullanılan usullerle paralellik göstermektedir.

Yöre türkülerini ses özellikleri açısından incelenirken TRT repertuarında yer alan türkü notasındaki başlangıç sesi, bitiş sesi ve ses genişliği ele alınmıştır. Bu kapsamda sonuç olarak; yüksek oranda karar sesinin La, bitiş sesi olarak La (%98), en tiz ses kullanımında Sol sesinin(%41), En pes ise La sesinin (%60) kullanıldığı saptanmıştır. Ses genişliği açısından yapılan nota incelemesinde en çok kullanılan aralığın 7 ses (%27) olduğu görülür.

Katkı Oranı Beyanı

B.T.K (%50) ve D.U.Y (%50) çalışmanın tasarlanması. B.T.K (%50) ve D.U.Y (%50) kaynak araştırma ve düzenleme. B.T.K (%50) ve D.U.Y (%50) makalenin yazımı. B.T.K (%50) ve D.U.Y (%50) makalenin gönderimi ve revizyonu. Yazarlar makalenin son halini inceleyip onaylamıştır.

Çatışma Beyanı

Yazarlar bu çalışmada hiçbir çıkar ilişkisi olmadığını beyan etmektedirler.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu makale, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsünde yapılan "Kahramanmaraş Müzik

Kültürünün İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

- Akbaba MF. 2002. Kahramanmaraş türkülerini üzerine bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, Türkiye, ss. 229.
- Avgın A, Bilginer M. 2017. Hz. Mevlâna mevlevilik ve Maraş mevlevihânesi. Dulkadiroğlu Belediyesi Yayınları, Kahramanmaraş, Türkiye, pp. 165.
- Aydın, G. 2019. Kahramanmaraş'ta dini musiki. Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, Türkiye, ss. 170.
- Boratav PN. 1982. 100 Soruda Türk halk edebiyatı. Bilgesu Yayıncılık, İstanbul, Türkiye, pp. 248.
- Büyüköztürk Ş, Kılıç Çakmak E, Akgün Özcan E, Karadeniz Ş, Demirel F. 2018. Eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara, Türkiye, ss. 392.
- Çalış H. 2014. Halk oyunları ve geleneksel giyim, Akdeniz'in altın kenti Kahramanmaraş. Kahramanmaraş İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Kahramanmaraş, Türkiye, ss. 329.
- Dilçin C. 1997. Türk şiir bilgisi. Türk Dil Kurumu, Ankara, Türkiye, pp. 531.
- Dizdaroğlu H. 1969. Halk şiirinde türler. Türk Dil Kurumu, Ankara, Türkiye, ss. 146.
- Duygulu M. 1997. Alevî Bektâşi müziğinde deyişler. Sistem Ofset, İstanbul, Türkiye, ss. 257.
- Duygulu M. 2014. Türk halk müziği sözlüğü. Pan Yayıncılık, İstanbul, Türkiye, ss. 516.
- Ekici M. 2004. Halk bilgisi (folklor) derleme ve inceleme yöntemleri. Geleneksel Yayıncılık, Ankara, Türkiye, ss. 261.
- Ekici M. 2008. Derleme yöntem ve teknikleri, Türk halk edebiyatı el kitabı. Grafiker Yayınevi, Ankara, Türkiye, ss. 438.
- Kıral B. 2020. Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. Siirt Üniv Sos Bil Enst Derg, 15: 170-189.
- Kova Ö. 2014. TRT repertuarında bulunan deyiş ve semahların müzikal analizi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ, Türkiye, ss. 455.
- Özbek M. 1998. Türk halk müziği el kitabı terimler sözlüğü. Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, Ankara, Türkiye, ss. 216.
- Özbek M. 2010. "Türkü" deyiş geçme, tanı. Türk Yurdu Derg, 269: 19-25.
- Öztelli C. 1973. Evlerinin önu. Özgür Yayınları, İstanbul, Türkiye, ss. 427.
- Pehlivan M. 2010. Kahramanmaraş yöresi halk oyunları derlemesi (resmi rapor-yayınlanmadı). Suzan ve Abdulhakim Bilgili Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Kahramanmaraş, Türkiye.
- Taşçı M. 2020. Kahramanmaraş-Afşin yöresi âşıklık geleneği. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya, Türkiye, ss. 115.
- TRT Halk Müziği Arşivi. URL: <http://www.turkuler.com/nota/biyografi.asp?harf=TRT>, (erişim tarihi: 15.12.2021).
- Türk Dil Kurumu. 1948. Edebiyat ve söz sanatı terimleri sözlüğü. Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, Türkiye, ss. 595.